

משך חכמה

פרשת בא פסקא כה - לב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[כה]

(יב, י) וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:

מתי שורפין הנותר מהפסח, כשחל ט"ז בחול, או בשבת

(יב, י) וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר וְכו'. במכילתא¹ (בא, מסכתא דפסחא פרשה ו), ומה תלמוד לומר עד בוקר, אלא אם חל י"ו להיות בשבת, מגיד שאינו נשרף אלא עד אור י"ז. פירושו, דאמרינן ביבמות דף ה, ב מה למילה ותמיד, שכן ישנן לפני

הדיבור. פירוש, דעשה דקודם הדיבור, עדיפא. אם כן, יום טוב, שגם הלא תעשה הוא קודם הדיבור, לא שייך שתדחה, אבל שבת, שהלא תעשה אינו קודם הדיבור, וכדמוכרח שם בגמרא, אם כן סלקא דעתך אמינא, דעשה דקודם הדיבור דוחה אותו, ודו"ק. ובאמת צריך עיון קצת על הגמרא, הא במרה נצטוו על שבת כדמפורש בסנהדרין (נו, ב), ולקמן במכילתא (בשלח, מסכתא דויסע, פרשה א), ואם כן, גם הלא תעשה קודם הדיבור,

הדיבור, וכן עשה של תמיד גם היה לפני הדיבור, למאן דאמר עולה שישאל הקריבו במדבר היה תמיד, ולכן הם דוחים לא תעשה של שבת שלא היה לפני הדיבור, אבל אין ללמוד מהם לסתם עשה שלא היה לפני הדיבור שיחדה לא תעשה.

ועל פי זה יתישב דברי רבי ישמעאל, דהנה מבואר שם ביבמות, שלא תעשה של יום טוב היה לפני הדיבור, דהיינו מה שצויה ה' על יום טוב של פסח, שגם הלאו הוא לפני הדיבור, אבל לא תעשה של שבת נתבאר שלא היה לפני הדיבור, אלא במתן תורה. וזה כונת רבי ישמעאל, דאין ללמוד מיום טוב לשבת, דלמא עשה של שריפת נותר שהיה לפני הדיבור, אינו דוחה לא תעשה של מלאכה ביום טוב, שגם היא לפני הדיבור, והם שוים, [ואף על פי שעשה דוחה לא תעשה, כאן לא דוחה, דאין שורפין קדשים ביום טוב (שבת כד, ב), אבל בשבת, שהלא תעשה קל יותר מלא תעשה של יום טוב, כיון שהוא לאחר הדיבור, הוה אמינא] שאף על פי שאין שורפים קדשים ביום טוב, מכל מקום באופן זה שורפין דיבוא עשה של שריפת נותר שלפני הדיבור, וידחה לא תעשה של שבת שהוא קל יותר, שנאמר רק לאחר הדיבור. [וקשה לי מאוד, הא באמת עשה דוחה לא תעשה, ולפיכך צריך קרא דאין שורפין ביום טוב מטעם שאין שריפת קדשים ביום טוב, ומאי קשיא לרבי ישמעאל, אלא אם תאמר, דהא גופא דאין שורפין קדשים ביום טוב, לא נלמד מכאן אלא ממקום אחר. אלא שאם כן מהיכי תיתי שידחה שבת, וצ"ע].

אבל יש להקשות, איך אמרו שלא תעשה דשבת לאחר הדיבור הוא, והרי אמרו בסנהדרין (נו, ב) "תניא, עשר מצות נצטוו ישראל במרה, שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן, דינין, ושבת, וכיבוד אב ואם", וכן הוא במכילתא (בשלח, מסכתא דויסע, פרשה א) אם כן קודם לדיבור הוא. ויש ליישב. [אולי הכונה, שנצטוו על השבת בעשה, לשבות בו, ולא בלא תעשה על מלאכות] ואין כאן המקום להאריך בזה.

¹ על הפסוק (שמות יב, י) "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ", הקשו במכילתא (בא, פרשה דפסחא ו), מדוע כתוב עוד פעם "עד בוקר", די לכתוב "וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ". ומתרץ, דבא ללמד, שלא ישרף ביום טוב, דהיינו בחמשה עשר, אלא בבוקר הבא, דהיינו אור של ששה עשר. והקשה רבי ישמעאל, והרי שריפה מלאכה היא, וכתוב (שמות יב, טז) "וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה כְהֵם", וגם בלאו קרא ידענו שאין לשרוף בחמשה עשה, אלא דבא הכתוב ללמד, שאם חל ששה עשר בשבת, שלא ישרוף בשבת, אלא ידחה עד בוקר של שבעה עשר. וז"ל המכילתא "דבר אחר, מה ת"ל עד בקר, מגיד שאינו נשרף עד אור ששה עשר. רבי ישמעאל אומר, אינו צריך, הרי הוא אומר כל מלאכה לא יעשה בהם, שריפה מעין מלאכה היא, ומה ת"ל עד בקר, אלא אם חל אור ששה עשר להיות בשבת, מגיד, שאינו נשרף אלא עד אור י"ז ע"כ.

ודברי רבי ישמעאל צריכים ביאור, דאם לא צריך קרא ללמד שאין שורפים ביום טוב, קל וחומר שאין צריך מקרא לשבת, דהא שבת חמורה הרבה יותר מיום טוב, דבשבת חייב סקילה על מלאכה, וביום טוב רק כרת. ועוד דביום טוב הותר מלאכת אוכל נפש, ובשבת לא הותר. והוא פלא גדול. זה בא המשך חכמה לבאר.

ותוכן דבריו, דהנה ביבמות (ה, ב) הש"ס מחפש מקור שעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, ואמרו, שאי אפשר ללמוד ממילה שדוחה לא תעשה שיש בה כרת, כיון שהוא עשה חשוב מאוד, שיש בו י"ג כריתות, אבל סתם עשה שדוחה לא תעשה שיש בו כרת, אי אפשר ללמוד ממילה. וכן אי אפשר ללמוד מתמיד שדוחה שבת, כיון שהעשה הוא חשוב ביותר, שהוא תדיר. ורוצה הש"ס ללמוד בהצד השוה, ממילה ותמיד, ודוחה הש"ס, דשאני מילה ותמיד ששוים, שהעשה שלהם היה לפני הדיבור, והוא עשה חשוב יותר מסתם עשה, דאברהם אבינו נצטוו על המילה לפני

משך חכמה

פרשת בא פסקא כה - לב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

אֶת הַדָּם וּפְסָחֹתַי עֲלֵכֶם וְלֹא יִהְיֶה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם:

מדוע ציוה ה' לתת את הדם על הבתים

(יב, יג) והיה הדם לכם לאות. במכילתא² (בא, מסכתא דפסחא,

שהקשה כדברי המכילתא מובאים בזהר הקדוש, וז"ל (בא, לה, ב. עד-עה לפי הסולם), ועבר ה' לנגוף את מצרים וגו', תנא אמר רבי יוסי, האי קרא קשיא, וכי וראה את הדם ואחרי כן ופסח, דמשמע דסימנא הוא דעביד, ואי תימא בגין דמא, דאיהו מצוה, אמאי לבר, ואמאי בתלת דוכתי דפתחא, והא כתיב (דניאל ב, כב) הוא גלי עמיקתא וגו', ומאי טעמא בעא דאתגליא דמא על המשקוף ועל שתי המזוזות. אלא תנא, כתיב (דברים לב, יט) וירא ה' וינאץ, וכתיב (בראשית ו, ה) וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ, ותנינן, לא אתחזי אשגחותא דלעילא, אלא כד אתחזי לתתא עובדא דאתעבידו עובדא מניה, ועל דא (נ"א ועד דעבדין עובדא לתתא) לא משגיחין לאבאשא, בר הרהורא דעבודה זרה, דכתיב (דברים יא, טז) השמרו לכם פן יפתה לבבכם, ומדאתעביד עובדא, אשגחותא דלעילא אתער, ובגין כך, כלא בין לטב בין לביש, בעובדא תליא מלתא "עכ"ל הזהר הקדוש.

[תרגום הסולם: ועבר ה' לנגוף וגו': למדנו, אמר רבי יוסי מקרא זה קשה, וכי וראה את הדם ואחרי כן ופסח, שמשמע שנעשה סימן, ואם תאמר שהוא מטעם מצות נתינת הדם, למה ניתן לחוץ מפתח, ולמה על המשקוף וב' מזוזות. (ולמה צריך לזה, הרי הכל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא), והוא גלי עמיקתא ומסתריתא, ולמה היה צריך שיגלה הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות. אלא תנא כתיב וכו': ומשיב, אלא למדנו כתוב וירא ה' וינאץ, וכתוב וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ. ולמדנו, ההשגחה אינה נראית למעלה, אלא כשנראה ממנו מעשה למטה. וטרם שנעשה מעשה למטה, אין משגיחין להעניש, חוץ מהרהור עבודה זרה, (שמענישים בלי מעשה) שכתוב השמרו לכם פן יפתה לבבכם. ומשנעשה מעשה, מתעוררת ההשגחה שלמעלה. ומשום זה, הכל, בין לטוב ובין לרע, הדבר תלוי במעשה].

הנה מבואר, שכל מה שדקדקנו, הקשה בזהר הקדוש, ומפרש שבאמת ציוה ה' על הדם כדי שיהיה שכר מצוה בידם, אבל ככל שניכר יותר מעשה המצוה, כך הוא מתעוררת למעלה את ההשגחה, לפיכך ציוה ה' שישמו את הדם בפתח מבחוץ ועל המזוזות, שיהיה ניכר לכל מעשה המצוה, ואז הוא מעורר את ההשגחה, שהתעוררות ההשגחה לטוב, וחלילה לרע, הכל הוא במעשה האדם ולא במחשבה, לבר עבודה זרה, וככל שהמעשה

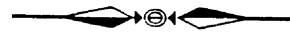
ויש ליישב, ואין כאן מקומו להאריך².

[כו]

(יב, יג) וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אֶתֶם שָׁם וְרֵאִיתִי

² תמצית דבריו: איתא במכילתא, דאין עשה דשריפת נותר הפסח דוחה לא תעשה דיום טוב, לפיכך נשרף בט"ז, ואם הוא שבת, נשרף בי"ז. וצריך פסוק ללמוד שאין דוחה שבת, ואי אפשר ללמוד מהא דאין דוחה יום טוב אע"פ שיו"ט קל משבת, כיון שעשה של שריפת הנותר לפני הדיבור, והלא תעשה של יום טוב גם לפני הדיבור, אבל של שבת, הוא לאחר הדיבור, וכל עשה או לא תעשה שלפני הדיבור, עדיף טפי.

[כז]

³ [כז] על הפסוק (שמות יב, יג) "וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אֶתֶם שָׁם וְרֵאִיתִי אֶת הַדָּם וּפְסָחֹתַי עֲלֵכֶם וְלֹא יִהְיֶה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם", אמרו במכילתא (בא, מסכתא דפסחא פרשה ז) וז"ל "וראיתי את הדם. היה רבי ישמעאל אומר, והלא הכל גלוי לפניו, שנאמר ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא (דניאל ב, כב), ואומר גם חשך לא יחשיך ממך (תהלים קלט, יב), ומה ת"ל וראיתי את הדם. אלא בשכר מצוה שאתם עושים, אני נגלה וחס עליכם, שנאמר ופסחתי עליכם. אין פסיחה אלא חיים, שנאמר, כצפרים עפות כן יגן ה' צבאות על ירושלם, גנון והציל פסוח והמליט (ישעיה לא, ה) "ע"כ. תוכן דברי המכילתא, דרבי ישמעאל מקשה, מדוע צריך ה' לראות את הדם כדי להציל את ישראל, והרי הכל גלוי לפניו יתברך ואינו צריך לראות דם כדי לדעת היכן ישראל, ותיריך שמה שציוה ה' לשים את הדם אינו כדי לראות ולדעת היכן ישראל נמצאים, אלא שבשכר המצוה שהם עושים, שישמו דם יצילם. ולפי זה, מה שכתוב "וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אֶתֶם שָׁם וְרֵאִיתִי אֶת הַדָּם וּפְסָחֹתַי עֲלֵכֶם וְלֹא יִהְיֶה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם", פירושו, שהדם יהיה אות שקיימתם את המצוה, וה' יראה את המצוה שעשו בדם, ובזכות זה יצילם. אבל יש לדקדק: א. אם רק בזכות המצוה יצילם, מדוע ציוה ה' שישמו הדם מחוץ לביתם בפתח הבית, ובמזוזות. ב. מדוע אומר רבי ישמעאל "בשכר מצוה שאתם עושים", מהו לשון "שאתם עושים", די לכתוב בשכר מצוה. ומבאר המשך חכמה, דבאמת כונת רבי ישמעאל מבוארת בזהר הקדוש,

משך חכמה

פרשת בא פסקא כה - לב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

תמן ונאנס ולא עשה, והכא בלא נאנס מיירי הזוהר הקדוש. ועיין מעשי השם חלק ב פרק כא, ודו"ק⁴.

[כז]

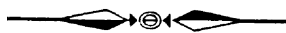
(יב, יד) וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזָכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חַג לַה' לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגְּלוּהוּ:

כיון שכתוב "לדורותיכם", מדוע כתוב גם "חוקת עולם"

(יד) והיה היום הזה לכם לזכרון כו' לדורותיכם חוקת עולם

אבל באמת לא קשיא, דהא דמחשבה טובה מצטרפת למעשה, היינו דוקא אם נאנס לבסוף ולא עשה, אבל אם לא נאנס, אין מחשבה טובה מצטרפת למעשה, שהרי אמרו (שם) וז"ל "מחשבה טובה מצרפה למעשה, שנאמר: אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו, מאי ולחושבי שמו, אמר רב אסי: אפילו חשב אדם לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה" ע"כ, מבואר דדוקא אם נאנס מצטרף למעשה, [והטעם פשוט, דאם לא נאנס ולא עשה, זה מוכיח שמחשבתו לא היתה מחשבה באמת, אלא רק דמיון לעשות, אבל כאשר נאנס, אז אמדינן דעתיה דבאמת רצה לעשות ונאנס], והזוהר הקדוש איירי בלא נאנס, לכן מחשבה לבד אינה מצטרפת למעשה. וכן הוא מבואר במעשי ה' (לרבי אליעזר ב"ר אליהו, נכד המהרי"ק) בפרשת וירא (פרק כא) [וחזר על זה בפרשת פנחס, פרק לה] שכתב שאין שכר על מחשבה טובה, רק אם לבסוף עושה המעשה כשיטת רש"י.

⁴ תמצית דבריו: כיון שהכל גלוי לפני ה', אי אפשר לומר שציוה ה' להניח את הדם על הבתים כדי לראות שהבית של ישראל. אבל הטעם הוא, כדי שזכות המצוה יגן עליהם, כך כתוב במכילתא, והטעם שציוה ה' להניח על הבתים מבחוץ ועל המזוזה ולא סגי סתם להניח בפנים, מבואר בזוהר, שרק מעשה מעורר למעלה, בין טוב ובין רע, וככל שהמעשה גדול יותר, מתעורר יותר למעלה, לכן ציוה להניח מבחוץ.

[כז]

פרשה ז) ומה תלמוד לומר וראיתי הדם, אלא בשכר מצוה שאתם עושים, אני נגלה וחס עליכם כו'. כוונתו להך דאמר בזוהר הקדוש (בא, לה, ב) על פסוק זה, ובגין כך כוליה בין לטב בין לביש בעובדא תליא מילתא, עיין שם. וזה שאמר, שאתם עושים, דייקא. אך קשה לעניות דעתי, הא מחשבה טובה מצטרפת למעשה [קידושין מ, א], ואולי קודם מתן תורה היה להם דין בן נח (פאה א, א). או, כמו שפירשו קדמונים, דאם עשה, אז מצטרפת גם המחשבה למעשה, ודו"ק. אולם מרש"י לא משמע כן (שם) בד"ה מחשבה שאין בה פרי, עיין שם. אולם הא כתיבא

בפרסום יותר, מעורר יותר, לכן ציוה ה' על זה. ומיושב כל מה שדקדקנו. נמצא שדברי המכילתא שתירץ בשכר מצוה, ודברי הזוהר שמפרש על התעוררות על ידי מעשה עולים בקנה אחד, ומשלמים זה את זה, והוא נפלא מאוד.

אבל יש להקשות, מדוע רק על ידי מעשה המצוה מתעורר למעלה, והרי מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה (קידושין מ, א), [ואין כונתו להקשות מדוע הוצרך ה' לצוות על נתינת הדם מבחוץ ובמזוזות, די שיעשו מבפנים ומחשבה מצרפה למעשה, דגם אם מחשבה טובה לא מצטרפת למעשה יש להקשות, מדוע ציוה ה' שיניחו הדם על המזוזות, והרי אם יניחו בפנים גם מעשה הוא, אלא על כורחך צריך לומר כמו שפירשונו, שכיון שמחשבה לא מעוררת, אלא המעשה, ככל שהמעשה גדול יותר, הוא מעורר יותר, ולכן ציוה להניח מבחוץ ועל המזוזות, אלא קושיית המשך חכמה על עצם הדבר, שכתוב בזוהר הקדוש שמחשבה טובה ללא מעשה לא מעוררת, על זה קשה, והרי מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה].

ואפשר לתרץ בכמה אופנים: א. שישראל לפני מתן תורה היה דינם כבני נח, ולבני נח אין מחשבה מצטרפת למעשה (ירושלמי פאה א, א). ב. או כמו שפירשו הקדמונים, שמחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה, היינו לאחזר שעושה המעשה, מצרף הקדוש ברוך הוא את המחשבה לתת עליה שכר, לכן צריך מעשה, אבל ברש"י (קידושין מ, א) שפירש על מה שאמרו בש"ס שמחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, דדוקא אם אינה עושה פרי, אבל אם עושה פרי מצרפה למעשה, ופירש רש"י וז"ל "מחשבה שעושה פירות - שקיים מחשבתו ועשה: מצרפה למעשה - ונפרעים ממנו אף על המחשבה" עכ"ל, הנה מבואר, שבמחשבה טובה מצטרפת למעשה אפילו לא עשה המעשה לבסוף.

משך חכמה

פרשת בא פסקא כה - לב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[כח]

(יב, יד) וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזָכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חַג לַה' לְדֹרֹתֵיכֶם

חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגְּלוּהוּ:

מדוע כתוב לה', כל המצוות הם לה'

וחגותם אותו חג לה'. פירוש⁸, לא על החירות מהשעבוד, רק על מה שהכיר ה' אתכם לו לעם, ולכן חוקת עולם תחגוהו, אף אם יהיו עבדי אחשוורוש, שהנהגת והכרת האלקות לא יופסק מהן לעולם⁹.

שיצאו ממצרים, הוא מדרכי הנימוס לחגוג יציאה לחירות משעבוד של עבדים נרצעים.

[כח]

⁸ [כח] תוכן דבריו ליישב מדוע כתוב חג לה', הא כל המצוות צריך לעשותם לה', אלא שבאה תורה לבאר מדוע יש לחגוג לדורות [עייין מה שביאר המשך חכמה לפני כן]. והרי הדור הבא לא ירגיש צורך לחגוג יציאה מעבדות, לזה כתוב לה', לומר שהחגיגה אינה רק על היציאה משעבוד לגאולה, שזה באמת אינו אלא בדור הזה, ועוד שישראל נעשו משועבדין לאחר מכן לשאר מלכויות ולאחשוורוש, כלשון חז"ל (מגילה יד, א) "אכתי עבדי אחשוורוש אנן", לפיכך כתוב בתורה "חג לה'", שהטעם שיש לחגוג יציאת מצרים הוא לא רק על היציאה משעבוד, אלא בעיקר על מה שהכיר ה' בישראל, ולקח אותו לעם שלו, והנהגת ה' בישראל לעם שלו לא תופסק לעולם, לכן גם כאשר יהיו משועבדים למלכויות אחרות ה' ינהיג ויכיר בישראל כעמו, ולכן כתוב "חג לה'", היות וסיבת החג היא על זה, לכן "לדורותיכם חוקת עולם תחגוהו" [כאן רמזה תורה, שאפילו בצרות ושיעבוד הגדול ביותר שיהיה לעם ישראל, כמו בשואה שהיתה, גם אז היה הכל מתוך הכרת והנהגת ה' בישראל, והכל לטובה נצחית עבור עמו].

⁹ תמצית דבריו: עיקר החגיגה שהכיר בנו ה' לעמו, ולכן חוקת עולם תחגוהו, כי זה לא יופסק לעולם.

תחגוהו. בפרשת אמור (ויקרא פרק כג)⁵ בכל המועדים כתיב חוקת עולם לדורותיכם. ופשוט כי על שמחה גדולה כזו שיצאו ממצרים מסבלותם, ועבדים נרצעים היו לגוי מצויין במלכיו וכהניו, הלא מדרכי הנימוס והתולדה לחוגג היום זה, אך זה לדור הזה, אולם לדור אחרון אשר לא ראו בהצלחתם, ולא לקחו חבל בעבודתם, מוזר זה, רק הוא חוק מחוקי התורה ככל חוקי התורה. וזהו לדורותיכם תהיה זאת חוקת עולם, לא כן לדור הזה, אינו חוק וגזירה, רק נימוס ומושכל מונח בחוקי הטבע. ואף בזמן⁶ שלא יאמר עוד חי ה' אשר העלה ממצרים כו' (ירמיה טז, יד טו), גם כן תחגוהו⁷.

⁵ [כז] תוכן דבריו, ליישב כפל הלשון "לדורותיכם חוקת עולם", כיון שכתוב שלדורות יחוגו את חג הפסח, מדוע כתוב חוקת עולם. ומוסיף להקשות, דלא רק כאן בחג הפסח כתוב כך, אלא אף בשאר המועדים בפרשת אמור פרק כג כתיב חוקת עולם לדורותיכם. ומבאר, דכונת התורה לומר, דרק לדורות הוא חוק ללא טעם, אבל בדור הזה שיצאו ממצרים, הוא מדרכי הנימוס לחגוג יציאה לחירות משעבוד של עבדים נרצעים אצל עם חזק מצויין במלכים וכהנים.

⁶ [צריך ביאור מדוע מוסיף המשך חכמה ענין זה שגם לעתיד לבוא יחוגו, ולא מספיק במה שאמר שלאחר הדור הזה, כבר יהיה חוקת עולם. ולולי דמיסתפינא אמינא, דהמשך חכמה רמז כאן דבר גדול מאוד, דבא ליישב עוד דקדוקים: א. מדוע בכל המועדים כתוב "חוקת עולם לדורותיכם" ובחג הפסח כתוב "לדורותיכם חוקת עולם תחגוהו". ב. מהו כפל הלשון "תחגוהו". ומיישב, דבכל המועדים שהם רק זכר ליציאת מצרים, ולא חג יציאת מצרים ממש, כתבה תורה חוקת עולם, לומר, שלדורות יהיה זה חוק כמבואר, אבל בחג הפסח שהוא חג על יציאת מצרים ממש, מוסיפה התורה עוד דבר, שאפילו בביאת גואל צדק, שכבר לא יזכירו יציאת מצרים, כדכתיב (ירמיהו פרק טז, יד-טו) "לִכְן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וְלֹא יֵאָמֵר עוֹד חֵי ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: כִּי אִם חֵי ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹן וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְיָחָם שָׁמָּה וְהִשְׁבַּתִּים עַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נִתְּתִי לְאַבְרָם: " ע"כ. אפילו אז יחגגו את חג הפסח, לכן כפל בחג הפסח לומר "תחגוהו", ללמד גם על זה. וזה רמז המשך חכמה בדבריו "ואף בזמן כו' גם כן תחגוהו". וזה נראה נכון בס"ד בכונתו אלא שקיצר כדרכו].

⁷ תמצית דבריו: רק לדורות הוא חוק ללא טעם, אבל בדור הזה

משך חכמה

פרשת בא פסקא כה - לב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

בכמה מקומות (בא, מסכתא דפסחא י. תשא, מסכתא דשבתא,
א. לא, יב)¹².

[ל]

יב, טו-טז) שבעת ימים מצות תאכלו אף ביום הראשון תשביתו שאר
מבתיכם כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישאל מיום
הראשון עד יום השבעי: וביום הראשון מקרא קדש וביום
השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אף
אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם:

במצרים לא היה איסור חמץ ולא חג, רק ביום הראשון. א"כ מדוע ציוה ה' במצרים
על חג ואיסור חמץ שבעה ימים, שאינו נוהג אז

הנה¹³ בפסח מצרים, לא היה חימוצו נוהג אלא יום אחד (פסחים)

שאמרו הנפש ההיא מזידה, משמע שמזידה בחטא עצמו ולא בעוד דבר,
ולפי מונבו אינו אלא שוגג, שאף על פי שידוע שעל חטא זה חייב כרת, אינו
יודע שחייב קרבן בשוגג, וחסרון ידיעה על חיוב קרבן, עושהו שוגג ואינו
חייב כרת, אבל לרבי עקיבא הוי מזיד אפילו שאינו יודע שחייב קרבן. ולפי
אתי שפיר, מדוע קתני במכילתא דברי רבי עקיבא, דרק לרבי עקיבא הוי
מזיד ולא למונבו.

ועוד ראייה מביא המשך חכמה לשיטתו, שבכמה מקומות במכילתא (בא,
מסכתא דפסחא י. תשא, מסכתא דשבתא, א. לא, יב) איתא לשון זה מזידה
דברי רבי עקיבא, וקשה לשבש כל הספרים, ועל כורחך שבכל המקומות
כיון דאירי רק מזיד בחטא ללא קרבן הוא דברי רבי עקיבא.

¹¹ בנדפס והגמרא. והוא טעות סופר ללא ספק, שהתחלף מ תחת .

¹² תמצית דבריו: הנפש "היא" בא ללמד, שדוקא הנפש
המזידה בכרת, ולא השוגגת. אבל, אפילו "היא" שאינה יודעת
שבשוגג יש קרבן חטאת, נחשבת מזידה, אם יודעת שחטא זה
אסור.

¹³ תוכן דבריו, דהנה איתא בגמרא פסחים (כח, ב), דבמצרים לא היה נוהג
איסור חמץ רק יום אחד, ומבואר בר"ן פסחים קטז, ב ועוד הרבה מפרשים,
שלא היה נוהג במצרים יום טוב אלא יום הראשון בלבד. ולפי זה צריך לתת
טעם מדוע נאמרה פרשת הפסח לישראל במצרים, והרי לא חוייבו במצרים
רק ביום אחד, הן לגבי חמץ והן לגבי יום טוב. ומבאר המשך חכמה, דהנה
ביום שביעי של פסח, המצרים טבעו בים, ואם לא היה ה' מצוה לישראל

[כט]

יב, טו) שבעת ימים מצות תאכלו אף ביום הראשון תשביתו שאר
מבתיכם כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישאל מיום
הראשון עד יום השבעי:

מהו לשון הנפש "היא"

טו) כי כל אוכל חמץ ונכרתה. אין הכרתה¹⁰ אלא הפסקה, הנפש
ההיא מזידה, דברי רבי עקיבא (מכילתא) והגר"א¹¹ מחקו.
ולעניות דעתי דהא אכתי לא נצטוו בקרבנות, וכן משמע ממזידה
רק בכרת, ובקרבן הוא שוגג, ובכל זאת חייב כרת. וזה לרבי
עקיבא לטעמו בשבת סח, ב. אבל למונב? שמה, בכי האי גונא
חייב בקרבן ואינו חייב כרת, עיין שם, דרבי עקיבא מחשיב ליה
מזיד ומונב? חשיב ליה שוגג ודו"ק. וכן נמצא זה הלשון בספרי

¹⁰ [כט] תוכן דבריו דגרסינן במכילתא דרבי ישמעאל (בא, מסכתא דפסחא,
פרשה ח) וז"ל: "ונכרתה, אין הכרתה אלא הפסקה. הנפש ההיא, מזידה
דברי רבי עקיבא" ע"כ. פירוש המכילתא בא לפרש מדוע כתוב "הנפש
ההיא", ד"היא" נראה מיותר, שהרי אירי מהנפש אשר תעשה. ומפרש
המכילתא דבאה התורה לומר, שדוקא הנפש ההיא המזידה היא תכרת, ולא
השוגגת. ומסיים דהוא דברי רבי עקיבא. והגר"א מוחק דברי רבי עקיבא.
[ואולי טעמו מפני שלא מפורש מחלוקת במכילתא, ומשמע שהיא כדברי
הכל].

אבל המשך חכמה מבאר, דאין למחוק הגירסא, דרק רבי עקיבא סובר
דנחשב מזיד וחייב כרת. והטעם בזה, דהנה בשבת סח, ב נחלקו מונבו ורבי
עקיבא בגדרי שוגג. ומבואר בגמרא (שם סט, א) דלפי מונבו, הוי שוגג
וחייב קרבן חטאת אפילו אם יודע שחייב כרת על חטא זה, אבל אינו יודע
שבשוגג חייב קרבן על חטא זה, [שאף על פי שהוא מזיד, מכל מקום, כיון
שאינו יודע שעל שגגה של חטא זה יש קרבן, אינו יודע חומר החטא, ואינו
נחשב מזיד בגלל חסרון ידיעה בחומר החטא], ורבי עקיבא סובר, שאם
יודע שחייב כרת, אפילו אינו יודע שחייב קרבן, הוי מזיד וחייב כרת, ולא
קרבן חטאת.

והנה כשנצווה משה פרשה זו, עוד לא צוה את ישראל על הקרבנות, אבל
ודאי מי שחטא נתחייב בקרבן, והיה צריך להביא הקרבן כשיבנה המשכן,
שהתורה היא נצחית, אלא שמשם לא הודיעם על חיוב הקרבנות עוד, אם
כן כל החוטא בזמן ההוא במזיד, הוא מזיד רק בחטא בלבד, שידוע שחטא
זה אסור אבל אינו יודע שיש קרבן בשוגג, וכן משמע לשון המכילתא

משך חכמה

פרשת בא פסקא כה - לב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ולכן נעשה ההדלקה על ענין בלתי מפורסם ההדלקה, שמונה ימים בהיכל (שבת כא, ב), משום שהמנהיגים והשרי צבאות היו הכהנים הגדולים החשמונאים, והיתה חוששת ההשגחה שמא יאמרו כוחם ועוצם ידם, ובתחבולות מלחמה נצחו, הראתה להם ההשגחה אות ומופת בהיכל, אשר אינו ידוע רק לכהנים, למען ידעו כי יד אלקים עשה זאת, והם מושגחים דרך נסיי למעלה מן הטבע. וכן בנס פורים לא עשו יום טוב ביום שנתלה המן, או ביום שהרגו בשונאיהם, כי זה אין שמחה לפני עמו ישראל, רק היום טוב הוא בימים אשר נחו מאויביהם (אסתר ט כב), וכמו שהיו צריכים למנוחה, והיו נחשים על דרכם ונהרגו הנחשים, היתכן לשמוח יום שנצחו הנחשים, כי רק השמחה על המנוחה, לכן¹⁵ ויכתוב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים כו' לקיים עליהם להיות עושים כו' בימים אשר נחו בהם (אסתר ט, כ-כב),

¹⁵ על פי זה מיישב, מה שיש לדקדק במגילת אסתר (אסתר ט, כ-כא) "וַיִּכְתֹּב מְרַדְּכִי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמְּלָךְ אֲחַשְׁוֵרוּשׁ הַקְּרוּבִים וְהַרְחֻקִים: לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אֲרַבְעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה" וכתוב לעיל מיניה שהם הימים שנחו בהם היהודים. אם כן מדוע כתוב שוב (פסוק כב) "כִּי יִמָּצְאוּ יְהוּדִים נְחוּ בְּהֵם הַיְהוּדִים מְאֹיְבֵיהֶם", הרי כבר כתוב זאת לפני כן.

אלא כאן מרומז דבר גדול. דהנה גרסינן במגילה (ז, א) "אמר רב שמואל בר יהודה שלחה להם אסתר לחכמים קבועני לדורות, שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות, שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס" ע"כ. ויש לדקדק מה בכך שהיא כתובה בדברי הימים של מלכי מדי ופרס, מכל מקום התמיה במקומה עומדת, "קנאה את מעוררת עלינו", וכפירוש רש"י "שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר מפתחן".

אלא שהענין הוא, שאנו לא חוגגים מפתח האויבים, שהרי לא חוגגים בימי נפילתם, אלא בימים שנחו היהודים, ולזה כתוב במגילה "כִּי יִמָּצְאוּ יְהוּדִים נְחוּ בְּהֵם הַיְהוּדִים מְאֹיְבֵיהֶם", שזה הטעם ששלח מרדכי לקיים ימי הפורים שאין בזה קנאה. [ומה שאמרו בש"ס שאמרה להם כתובה אני כו', יש לפרש, שאם לא היה ידוע ענין זה, היה קנאה אפילו אם חוגגים ימי המנוחה, אבל כיון שידוע ענין זה מספריהם, כבר אין לחוש אלא שיאמרו שאנו שמחים במפתח, ועל זה אין לחשוש, כיון שלא חוגגים אלא הימים שנחו בהם היהודים].

כה, ב), כן כתבו (ר"ן פסחים קטז, ב. ועוד) דיום טוב לא נהוג. ולדעתי הא דאמר להם עתה דבר שלדורות, הוא להורות שלימות מצוותיו יתברך, כי כל העמים בדתותיהן הנימוסיות יעשו יום הנצחון, יום מפלת אויבים לחג, חג הנצחון, לא כן בישראל, המה לא ישמחו על מפלת אויביהם, ולא יחוגו בשמחה על זה, וכמו שאמר (משלי כד, יז) בנפול אויבך אל תשמח כו' פן יראה ה' ורע בעיניו, והשיב מעליו אפו. הרי דאדם המעלה אינו שמח בנפול אויבו, משום שהשמחה רע בעיני ה', הלא הרע בעיני ה' צריך לשנאתו, ולכן לא נזכר בפסח חג המצות, כי בו עשה במצרים שפטים, רק כי הוציא ה' את בני ישראל ממצרים. אבל על מפלת האויבים אין חג ויום טוב לישראל. ולכן¹⁴ על נס חנוכה, אין היום מורה רק על הדלקת שמן זית, וחינוך בית ה' וטהרתו, והשגחת אלקים על עמו בית ישראל בזמן שלא היה נביא וחווה בישראל.

במצרים לפני שיצאו ממצרים על חג ביום השביעי, היה נראה שטעם החג של שביעי של פסח הוא מפני שהמצרים טבעו בים, ובאמת זה אינו נכון, שישראל אינם עושים חג על מפלת השונאים, אלא על הצלתם בלבד, שרע בעיני ה' לשמוח בנפילת השונא. לפיכך לפני שיצאו ממצרים ציוה ה' על חג ביום השביעי, שידעו שאינו מחמת טביעת המצרים בים, שהרי עוד לא טבעו בים וכבר נצטוו על חג ביום השביעי. [וכן לענין איסור חמץ כל שבעת הימים, שאם היה מצוה אותם על שבעת הימים רק לאחר שיצאו ממצרים, היינו אומרים שמחמת טביעת המצרים נמשך החג שבעה ימים גם לאיסור חמץ, לפיכך עוד במצרים, לפני שטבעו בים, ציוה על איסור חמץ שבעה ימים, ועל יום טוב ביום האחרון]. זה תוכן דבריו, ומבאר ומאריך בכיאר ענין זה, ויבאר דבר דבור על אופנו.

¹⁴ על פי דרכו מיישב דבר פלא, מדוע עיקר מצות חנוכה היא בהדלקת הנרות, והרי עיקר הנס היה נצחון האויבים, ונס פח השמן לכאורה היה דבר קטן, [וכן בעל הניסים לא הזכירו חז"ל ענין נס פח השמן, אלא הצלת העם], אלא שבכונה תיקנו חז"ל להדגיש בחנוכה את "וחינוך בית ה' וטהרתו, והשגחת אלקים על עמו בית ישראל בזמן שלא היה נביא וחווה בישראל", ולא את מפלת האויבים, שזו דרכם של ישראל שלא לשמוח במפלת האויבים. ועל פי זה מיושב עוד דבר, דלכאורה, כיון שרצה ה' להראות ידו הגדולה, מדוע דלק פח השמן דבר במקום צנוע בהיכל, שאף אחד לא היה יכול לראותו, ולא נעשה להם נס בגלוי, אלא שבכונה נעשה זאת, כדי שידעו שהעיקר היא ההשגחה של ה', ולא כוחי ועוצם ידי.

משך חכמה

פרשת בא פסקא כה - לב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

בשביעי, ולהורות שאין החג מסיבת מפלת מצרים בים, שצוה להם טרם שנטבעו בים ודו"ק. וכן מפרש בילקוט רמז תרנד, שלכן לא כתב שמחה בפסח, ואין אומרים הלל כל שבעה משום בנפול אויבך אל תשמח (משלי כד, יז).

[לא]

ולמה¹⁸ אמר (תהלים עא, כב-כד) גם אני אודך בכלי כו' תרננה שפתי כי אזמרה לך ונפשי אשר פדית, זה בהתגלות שפתי ירננו על פדיון נפשי, גם לשוני שהוא טמון בפי כל היום כו' כי בושו כי חפרו מבקשי רעתי, על זה אהגה במטמנים, כי מבקשי רעתי בושו וחפרו¹⁹.

[לב]

(יב, טז) וַיְבִיחַ הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וַיְבִיחַ הַשְּׂבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ
הֲיֵהָ לְכֶם כָּל מְלֹאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם אֶךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא
לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לְכֶם:

מדוע כתוב "לכל" נפש

אך אשר יאכל לכל נפש. מכילתא²⁰ (דפסחא בא פרשה ט, ד) כל

על מפלת האויבים יש לשמוח בצנעה, לכן אמר שבשפתיים שהם בגלוי, ירנן ויזמרו על פדות נפשו, ובלשון שהיא טמונה בפה, יהגה כל היום בצנעה על מפלת שונאיו. [ואף על פי שאסור לשמוח בנפול אויבך, ומשמע אפילו בלב לא ישמח, מכל מקום, להרגיש חסדי המקום ולהגה צדקו על מפלת השונאים, זה חובה לעשות, אבל לא לשמוח ולעשות חג במפלתן].

¹⁹ תמצית דבריו: ואם לא היה ה' מצוה לישראל במצרים לפני שיצאו ממצרים על חג ביום השביעי, היה נראה שטעם החג של שביעי של פסח וחמץ כל שבעה מפני שהמצרים טבעו בים בשביעי של פסח. ובאמת זה אינו נכון, שישראל אינם עושים חג על מפלת השונאים, אלא על הצלתם בלבד, שרע בעיני ה' לשמוח בנפילת השונא. לפיכך לפני שיצאו ממצרים ציוה ה' על חג ביום השביעי, שידעו שאינו מחמת טביעת המצרים בים, שהרי עוד לא טבעו בים וכבר נצטוו על חג ביום השביעי.

²⁰ [לב] תוכן דבריו לבאר על פי המכילתא, מדוע כתוב "לכל" נפש, ולא סגי דלכתוב "לנפש". ואמרו במכילתא (בא פרשת פסחא, ט, ד) דהנה בשבת אסרה תורה לבשל אוכל נפש אבל התירה תורה להקריב תמידים ומספים,

שלכן לא היה חושש לקנאה את מעוררת עלינו בין האומות (מגילה ז, א) [שאנו שמחים במפלתם רש"י]. שאין השמחה רק על המנוחה, לא על יום ההרג בשונאיהם. ועיין ירושלמי אמר רבי חנינא יג (מגילה א, א) זמן מלחמה הוא, והוא מוכיח על עצמו שאין בו נייחא וכו'. ועיין ברא"ש ריש מגילה (א, א)¹⁶. ולכן¹⁷ כיון שהחלו לעשות (אסתר ט, כג), אם היו מפסיקים מלעשות, היו סבורים שעשו השמחה על ההרג בשונאיהם. ובתוך אלו השנים כבר נצמחו אויבים חדשים ושונאים מקרוב, ולבני ישראל חושבים מחשבות להשמידם ולכלותם מעל פני האדמה, לכן היו עושים כל ימיהם, להראות אשר שמחים על ההצלה מן הרוצה להשמידם, לא על הנקימה, וזה אשר החלו לעשות כו'. והבן. והנה במצרים נטבעו בים סוף ביום שביעי של פסח (סוטה יב, ב), ואם היה אמר השם יתברך שיעשו בשביעי מקרא קודש, היה מדמה אדם שהשם צוה לעשות חג לשמוח במפלתם של רשעים. ובאמת הלא מצינו שלא אמרו לפנינו שירה (מגילה י, ב), שנאמר ולא קרב זה אל זה (שמות יד, כ), שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתם של רשעים. ולכן אמר בארץ מצרים שיעשו חג

¹⁶ שכתב בתוך הדברים "דלא זמן המלחמה גורמת הקריאה אלא זמן המנוחה, כדכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים".

¹⁷ על פי דרכו מיישב עוד דקדוק בלשון המגילה, דכתיב (אסתר ט, כג) "וְקָבַל הַיְהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחְלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר כָּתַב מֶרְדֳּכָי אֲלֵיהֶם", ומשמע שקבלת היהודים את פורים כיום טוב הוא מפני שהחלו לעשות, וצריך טעם בדבר, אבל לפי המבואר מתיישב היטב, דאם היום טוב הוא עבור מפלת השונאים, יתכן שבמשך השנים קמו אויבים חדשים, ולכן אין לעשות יום טוב, אבל אם היום טוב הוא עבור מה שה' מצילם מן האויבים, אפילו שיש אויבים חדשים, הוא יום טוב להראות שהשגחתו של ה' עלינו להצילנו, כשיחפוץ בזה.

¹⁸ על פי דרכו מבאר הפסוקים בתהילים (עא, כב-כד) "גם אני אודך בכלי נבל וְאֶמְתָּךְ אֶלְהִי אֲזַמְרָה לְךָ כְּגֹר קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל: (כג) תְּרַנְּנָה שְׁפָתַי כִּי אֲזַמְרָה לְךָ וְנִפְשִׁי אֲשֶׁר פָּדִיתָ: (כד) גַּם לְשׁוֹנֵי כָּל הַיּוֹם תְּהַגֶּה צְדָקָתְךָ כִּי בָשׂוּ כִּי חָפְרוּ מִבְּקָשֵׁי רַעְתִּי". דהנה יש לדקדק: א. מדוע אמר על שפתיים לשון רננה וזמרה, ועל לשון אמר תהגה. ב. מדוע על שפתיים אמר ונפשי אשר פדית, ועל הלשון אמר כי בושו כי חפרו מבקשי רעתי, והם שני ענינים שונים. ולהנ"ל מתבאר היטב, שעל פדות הנפש יש לרנן ולזמרו בגלוי, אבל

משך חכמה

פרשת בא פסקא כה - לב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

לבא מן הדין להיות כנדון, מה ברשות הרבים חצי נזק, אף ברשות הניזק חצי נזק, אם כן, הכא נמי נימא דיו מה בשבת רק מקצת עבודה דוחה, כן ביום טוב רק מקצת עבודה דוחה. ועל כרחין דאתיא סתמא דמכילתא כר' טרפון, דכל היכי דמיפרך קל וחומר לא אמרינן דיו. ובגמרא (ביצה כ, ב) לא פרכינן דיו, דהתם עבדי בית הלל קל וחומר על עולת ראייה ושלמי חגיגה, דהמה חובת היום כמו תמידים ומוספים חובת היום בשבת, כן הני חובת היום ברגל, ואם כן הוא דיו כשבת. ואבא שאול²¹ שסובר נדרים ונדבות קרבינן ביום טוב ועביד קל וחומר ומה במקום שכירתך סתומה,

אוכל נפש דוחה יום טוב, ואין כל עבודה דוחה יום טוב, שהיה בדין ומה אם במקום שאין מקצת אוכל נפש דוחה שבת, מקצת עבודה דוחה שבת, מקום שכל אוכל נפש דוחה יום טוב, אינו דין שכל עבודה דוחה יום טוב תלמוד לומר, אך אשר כו'. וצריך ביאור זה הקל וחומר, איך דנים קל וחומר כזה, הלא נאמר דיו, מה בשבת מקצת עבודה דוחה אותה, כן ביום טוב רק מקצת עבודה דוחה אותה, וכמו שאמרו בסוף כיצד הרגל (בבא קמא כה, א) על הא דין ומה במקום שהוקל על השן ורגל החמיר בקרן, מקום שהחמיר על השן ורגל אינו דין שנחמיר על הקרן אמרו לו, דיו

להדיוט, דהיינו לבשל בשבת אוכל נפש, התירה תורה תמידין ומוספין בשבת, מקום שמותר להדיוט, דהיינו יום טוב, שהתירה תורה אוכל נפש ביום טוב, אינו דין שמותר לגבוה. והקשה המשך חכמה, מדוע התם לא אמרינן דיו, והרי בית הלל אינם סוברים כרבי טרפון. ומתרץ, דכיון שביית הלל לומדים להתיר עולת ראייה ולשמי חגיגה שהם חובות היום, הרי הם כתמידים ומוספין בשבת, ואפילו אם נאמר דיו, יש לנו להתיר אותם שהם כחובות היום של שבת, ובאמת הבא מן הדין יהיה כנידון. אלא שלפי זה הוקשה למשך חכמה בסוף דבריו, אם כך הדרא קושיא לדוכתא, דאפילו לרבי טרפון יש להקשות, מנין ללמוד להתיר כל קרבנות ביום טוב, ולא אמרינן דיו, ואין לומר דמיפרך קל וחומר, דהרי צריך את הקל וחומר לעולת ראייה ושלמי חגיגה שהם כתמידים ומוספין שבשבת, כדאיתא בביצה בדברי בית הלל, ונשאר בקושיא. ובתוך דבריו מבאר דברי אבא שאול בביצה, ויבאר בהערה הבאה.

²¹ על פי דרכו מבאר דברי אבא שאול בביצה (שם), וז"ל "אבא שאול אומרה בלשון אחרת, ומה במקום שכירתך סתומה [פירוש, ביום בשבת], כירת רבך פתוחה [שמותר להקריב בשבת תמידין ומוספין], במקום שכירתך פתוחה [ביום טוב שמותר לבשל אוכל נפש], אינו דין שכירת רבך פתוחה [שמותר להקריב קרבנות ביום טוב], וכן בדין שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן" ע"כ. ויש לדקדק, מדוע מוסיף עוד טעם וכן בדין כו', ומבאר, שאבא שאול היה קשה לו, הא יש לומר דיו, כמו שבשבת כירת רבך פתוחה רק למוספין, כך ביום טוב לא יהיה מותר אלא עולת ראייה ושלמי חגיגה, לכן מסיים שהיה בדין כו' פירוש, וכיון שכן, הדין נותן אף בלא קל וחומר דשבת, ולא אמרינן דיו, דהקל וחומר אינו רק גילוי מילתא, וראיה לסברתנו דשולחן רבו עדיף משולחנך.

אם כן היה לנו ללמוד קל וחומר משבת ליום טוב, להתיר להקריב ביום טוב את כל הקרבנות, ולומר, ומה אם שבת החמורה, שלא התירה תורה בישול כלל בשבת, אפילו מה שהוא לצורך אוכל נפש, אף על פי כן התירה תורה להקריב מקצת קרבנות, דהיינו תמידין ומוספין, יום טוב שהוא קל, שהתירה תורה לבשל כל אוכל נפש, אינו דין שנותר כל עבודה, אפילו מה שאינו חובות היום, לפיכך כתיב "כל" נפש, לומר לך, דוקא בישול הותר "כל" נפש, אבל עבודה לא הותר רק מקצת עבודה, דהיינו חובת היום ולא כל עבודה.

והקשה ה"משך חכמה" איך הוה ילפינן קל וחומר משבת להתיר ביום טוב כל עבודה, הא דיו לבא מן הדין להיות כנידון, כמו שאמרו בבבא קמא (כה, א). דהנה שן ורגל פטורים ברשות הרבים וחייבים נזק שלם ברשות היחיד, וקרן חייב ברשות הרבים חצי נזק. ואמרו חז"ל (שם) דיש ללמוד שקרן ברשות היחיד חייב נזק שלם, קל וחומר משן ורגל שברשות הרבים הוקל להם, שהם פטורים, החמיר בקרן לשלם חצי נזק, מקום שהחמיר בשן ורגל דהיינו ברשות היחיד שחייבים נזק שלם, אינו דין שנחייב קרן נזק שלם. ואמרו שם שאינו קל וחומר, דיש לומר, דיו לבא מן הדין להיות כנידון, פירוש, די לזה שנלמד מקל וחומר [שנקרא דין בלשון חז"ל], להיות כנידון, כאותו שנלמד ממנו, וכיון שנלמד מקרן ברשות הרבים שחייב רק חצי נזק, הוא הדין קרן ברשות היחיד אין לחייב אלא חצי נזק, ועל כורחך צריך לומר, שהמכילתא אתיא כרבי טרפון בבא קמא (שם), שסובר שאם נאמר דיו מיפרך קל וחומר לא אמרינן דיו, והכא נמי, אם נאמר דיו, מיפרך קל וחומר שהרי תמידין ומוספין ביום טוב מפורש בתורה להתיר, ואין צריך קל וחומר משבת.

והנה במסכת ביצה (כה, א) למדו בית הלל מקל וחומר להתיר הקרבת עולת ראייה ושלמי חגיגה ביום טוב, מקל וחומר משבת, ומה במקום שאסור

משך חכמה

פרשת בא פסקא כה - לב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

וחומר דשבת, ולא אמרינן דיו, דהקל וחמר אינו רק גילוי מילתא וראיה לסברתנו דשולחן רבו עדיף משולחנך, ודו"ק. אבל אם כן, איך יליף כאן במכילתא על נדרים ונדבות שקרבין ביום טוב, לימא דיו, ואם דהוי מיפרך קל וחומר, הא הוי ילפינן עולת ראיה וכמו שפירשתי לעיל. וצריך ביאור עוד בזה, ואין כאן מקום להאריך²².

כירת רבך פתוחה, מקום שכירתך פתוחה אינו דין שתהא כירת רבך פתוחה. והוה קשה ליה, נימא דיו, כמו שבשבת כירת רבך פתוחה, כך תהא ביום טוב, ולא יותר, והיינו דוקא עולת ראיה ושלמי חגיגה דהמה צורך הרגל כמו מוספים בשבת, ולא נדרים ונדבות, דעל זה נאמר דיו, לכן מסיים, וכן בדין, שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם, פירוש, וכיון שכן הדין נותן אף בלא קל

שאסור. ומפלפל בדברי הקל וחומר ונשאר בצ"ע.

²² תמצית דבריו: על פי המכילתא, נאמר "כל" נפש ללמד דדוקא עבור "כל" נפש הותר ביום טוב, ולא "כל" עבודה, לפיכך נדרים ונדבות שאינן חובות היום אינם קרבים ביום טוב. שהיה מקום ללמוד קל וחומר משבת להתיר כל עבודה, קא משמע לן קרא